

ارائه مدل برای روابط ساختاری سبک‌های دلبستگی با اعتیاد به اینترنت

با توجه به نقش میانجی عزت‌نفس

Presenting a Model for the Structural Relationships between Attachment Styles and Internet Addiction According to the Mediating Role of Self-Esteem

Dr. Touraj Hashemi

Professor of psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran

Zeynab Ahmadi*

Ph. D candidate in psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Shahid Beheshti, Tehran, Iran.

aylarakrami@yahoo.com

Sepideh Farajpour Niri

M.A in clinical psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran

دکتر تورج هاشمی

استاد روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز،

تبریز، ایران

زینب احمدی (نویسنده مسئول)

دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی،

دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

سپیده فرج‌پور نیری

کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی،

دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

Abstract

This study aimed to determine the structural relationships between attachment styles and internet addiction, regarding mediating the role of self-esteem. This study was descriptive-correlational. Participants were 300 undergraduate students of Tabriz University in 2018-19, selected by multistage cluster sampling. The instruments were the internet Addiction Questionnaire (Yang, 1998), Adults Attachment Inventory (Hazan and Shaver, 1987) and Self-esteem Scale (Rosenberg, 1979). Data were analyzed by using the structural equation modeling method and the results showed that the measured model has a relatively favorable fit with the theoretical model (RMSEA=0.04, CFI=0.91, GFI=0.92). Attachment styles, in addition to their direct role, could significantly explain the symptoms of internet addiction through self-esteem. Based on these findings, it can be concluded that deficits in parental functions and insecure relations with caregivers affect individuals' self-esteem, and fluctuating self-esteem is associated with problematic behaviors like extreme tendency to the internet. It is suggested to consider the role of attachment styles and self-esteem in prevention and treatment interventions of internet addiction.

Keywords: Attachment style, Internet addiction, Self-esteem, students

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تعیین روابط ساختاری سبک‌های دلبستگی با اعتیاد به اینترنت با توجه به نقش میانجی عزت‌نفس در دانشجویان بود. این مطالعه از نوع توصیفی - همبستگی بود. تعداد ۳۰۰ نفر از دانشجویان کارشناسی دانشگاه تبریز در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ به شیوه نمونه‌گیری چندمرحله‌ای خوشه‌ای انتخاب گردید. ابزار پژوهش شامل پرسش‌نامه‌های اعتیاد به اینترنت یانگ (۱۹۹۸)، دلبستگی بزرگسالان هازن و شاور (۱۹۸۷) و مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ (۱۹۷۹) بود. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که مدل اندازه‌گیری شده با مدل نظری برازش نسبتاً مطلوب دارد (GFI=۰/۹۲، RMSEA=۰/۰۴، CFI=۰/۹۱). سبک‌های دلبستگی علاوه بر نقش مستقیم، توانستند به‌واسطه عزت‌نفس نشانه‌های اعتیاد به اینترنت را به‌طور معنی‌دار تبیین نمایند. مبتنی بر این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که نقص در کارکردهای والدینی و روابط نایمن با مراقبان، عزت‌نفس افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد و عزت‌نفس بی‌ثبات هم با رفتارهای مشکل‌ساز از جمله گرایش افراطی به اینترنت مرتبط هستند. پیشنهاد می‌شود در مداخلات پیشگیری و درمان اعتیاد به اینترنت به نقش سبک‌های دلبستگی و عزت‌نفس اهمیت ویژه داده شود.

واژه‌های کلیدی: سبک دلبستگی، اعتیاد به اینترنت، عزت‌نفس،

دانشجویان

ویرایش نهایی: فروردین ۹۹

پذیرش: اسفند ۹۸

دریافت: شهریور ۹۸

نوع مقاله: پژوهشی

مقدمه

امروزه در عصر اطلاعات، کامپیوترها و اینترنت در تمامی بخش‌های زندگی افراد وارد شده است و یکی از مشکلاتی که ممکن است

ایجاد شود، اعتیاد به اینترنت^۱ است. اعتیاد به اینترنت به توجه بیش‌ازحد به رسانه‌های اجتماعی اطلاق می‌شود که با انگیزه غیرقابل کنترل برای استفاده از رسانه‌های اجتماعی و اختصاص زمان بسیار زیاد همراه است و در سایر جنبه‌های مهم زندگی اختلال ایجاد می‌کند (شو و پالسن^۲، ۲۰۱۴). اعتیاد به اینترنت در دانشجویان با کیفیت زندگی پایین و کاهش سلامت جسمانی، روانی و اجتماعی مرتبط است (تنگمانی، صفاری‌نیا و محمدی، ۱۳۹۶)، لذا مطالعات بیشتری برای بررسی علل و عوامل زمینه‌ساز و توسعه اقدامات درمانی و یا پیشگیرانه مؤثر ضروری است. در این خصوص به نظر می‌رسد یکی از عوامل مرتبط با اعتیاد به اینترنت، سبک‌های دلبستگی^۳ است (ایچنبرگ، دیبا و اسکات^۴، ۲۰۱۷). سبک‌های دلبستگی به مدل‌های درون کاری^۵ معینی از دلبستگی گفته می‌شود که شکل پاسخ‌های رفتاری افراد به جدایی از نگاره‌های دلبستگی و پیوند مجدد با این نگاره‌ها را تعیین می‌کنند. این سبک‌ها عمدتاً بر اساس تجربه‌های کودک با مادر (مراقب) شکل گرفته، در مراحل مختلف زندگی نسبتاً پایدار مانده و تعامل‌های اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند (واترز، مریک، تریبو، کروول و آلبرشیم^۶، ۲۰۰۰). پژوهشگران سه سبک دلبستگی ایمن، نایمن اجتنابی و نایمن دوسوگرا را در افراد تشخیص دادند. دلبستگی ایمن با ویژگی‌های ارتباطی مثبت شامل صمیمیت و خرسندی، دلبستگی اجتنابی با سطوح پایین‌تری از صمیمیت و تعهد و درنهایت دلبستگی دوسوگرا با شور و هیجان و دل‌مشغولی درباره روابط و خرسندی کم مرتبط است (فینی و نولر^۷، ۱۹۹۰).

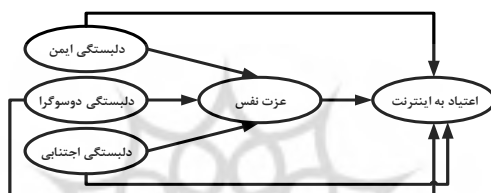
نتایج مطالعات شیبه - مینگ و آی - می^۸ (۲۰۱۴) و لین، کو و وو^۹ (۲۰۱۱) حاکی از وجود رابطه منفی اعتیاد به اینترنت با دلبستگی ایمن و رابطه مثبت با سبک‌های دلبستگی نایمن بوده است. طبق پژوهشی دیگر، افراد وابسته به فضاهای مجازی و اینترنت، دارای سبک‌های دلبستگی نایمن بوده و در روابط شخصی، هیجانی و اجتماعی خود دچار مشکلاتی هستند (ترووالا، جانیکیان، گریفیث، رنولدسون و کاس^{۱۰}، ۲۰۱۹). البته هرچند هر دو بعد دلبستگی اضطرابی و اجتنابی پیش‌بین استفاده مرضی از اینترنت هستند، مطالعات جدیدتر نشان داده که تنها دلبستگی اضطرابی در تحول استفاده مرضی از اینترنت مؤثر است (ورسلی، مانسفیلد و کورکران^{۱۱}، ۲۰۱۹). به نظر می‌رسد بین خلأهای عاطفی در محیط خانواده و گرایش به صفحات مجازی، رابطه وجود دارد. به‌طوری‌که روابط مثبت و مؤثر والدین با فرزندان، مانع خلأ عاطفی فرزندان و در نتیجه جست‌وجوی عاطفه در محیط‌های مجازی می‌شود (مغنی‌زاده و وفایی‌نجا، ۱۳۹۵). از سوی دیگر رشد عزت‌نفس^{۱۲} سالم، شاخصی مهم در سازگاری روان‌شناختی است و با بسیاری از متغیرهای شناختی، هیجانی و رفتاری ارتباط دارد. به این صورت که افراد دارای عزت‌نفس بالا، کمتر افسرده، مضطرب و مبتلا به سوء‌مصرف مواد می‌شوند، از مهارت‌های اجتماعی بیشتری برخوردارند و به‌احتمال‌زیاد دارای سبک دلبستگی ایمن هستند (واحدی و باری‌سیس، ۱۳۹۵). نتایج مطالعات دیگری نیز حاکی از تأثیر سبک‌های دلبستگی بر عزت‌نفس است (دینیتا^{۱۳}، ۲۰۱۵). عزت‌نفس به ارزیابی ذهنی فرد در مورد خودش اشاره دارد و از تفاوت بین خود ادراک شده (خودپنداره) و خود ایده‌آل نشأت می‌گیرد؛ به‌طوری‌که فاصله کم میان این دو، منجر به عزت‌نفس بالا و فاصله زیاد بین آن‌ها به عزت‌نفس پایین می‌انجامد (کاست و بورک^{۱۴}، ۲۰۰۲).

طبق پژوهش ویکتوریجا^{۱۵} (۲۰۱۴) افراد دارای دلبستگی ایمن در مقایسه با افراد نایمن، از سطوح عزت‌نفس و رضایت از زندگی بالایی برخوردار بوده‌اند. مک کارتی^{۱۶} (۱۹۹۹) با مطالعه زنان دچار مشکلات ارتباطی، نشان داد که میزان عزت‌نفس در زنان دارای سبک‌های اجتنابی و دوسوگرا پایین‌تر از میزان عزت‌نفس زنان ایمن است. مطالعه صیادیپور (۱۳۸۶) نیز بیانگر وجود رابطه مثبت بین عزت‌نفس و سبک ایمن و همچنین رابطه منفی بین عزت‌نفس و سبک اجتنابی بود. باین‌وجود رابطه معناداری بین عزت‌نفس و سبک مضطرب -

1. Internet Addiction
2. Schou & Pallesen
3. Attachment Styles
4. Eichenberg, Dyba, & Schott
5. Internal working models
6. Waters, Merrich, Treoboux, Crowell, & Albersheim
7. Feeny & Noller
8. Shih-Ming & IMei
9. Lin, Ko, & Wu
10. Throuvala, Janikian, Griffiths, Rennoldson, & Kuss
11. Worsley, Mansfield, & Corcoran
6. Self-esteem
13. Doinita
14. Cast & Burke
15. Viktorija
16. Mccarthy

دوسوگرا حاصل نشد. بازنمایی‌های دل‌بستگی مادر و کودک، پیش‌بین قوی احساسات درونی کودک در باب ارزشمندی است (ورشورن، ۲۰۱۹). دل‌بستگی ایمن ناشی از حمایت پاسخگویانه و در دسترس مراقبت، منجر به حس ارزشمندی سالم در کودک می‌شود. در مقابل، فرد با سبک اجتنابی با درونی‌سازی والد طردکننده و ناتوانی در تفسیر روابط بین فردی، در معرض مشکلات و آسیب‌هایی قرار خواهد گرفت (بنت، ۲۰۰۶).

یکی دیگر از متغیرهای روان‌شناختی مرتبط با اعتیاد به اینترنت، عزت‌نفس است (یانگ و تانگ، ۲۰۰۷). به این صورت که افراد دارای سطوح پایین‌تر عزت‌نفس، گرایش بالایی به سپری کردن زمان زیاد در اینترنت و به‌ویژه استفاده از شبکه‌های ارتباط اجتماعی دارند (رکوا، ۲۰۱۹). به نظر می‌رسد که اینترنت ابزاری برای جبران کمبودهای عزت‌نفس، هویت و روابط افراد و ایجاد روابط صمیمانه‌ای است که در دنیای واقعی ندارند (یانگ، ۲۰۱۱). در برخی از تحقیقات نیز مشخص شده که استفاده از اینترنت با افزایش عزت‌نفس همراه است، لذا نیاز افراد به ایجاد برداشت مثبت از خود یا افزایش عزت‌نفس می‌تواند آن‌ها را به سوءاستفاده بیشتر و افراطی از فضاهای مجازی رهنمون کند (به نقل از سادات حسینی و الماسی، ۱۳۹۴).

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

در مجموع نتایج مطالعات بیانگر آن است که سبک‌های دل‌بستگی نایمن و سطوح پایین عزت‌نفس، از عوامل تأثیرگذار در اعتیاد به اینترنت هستند ولی اکثر تحقیقات به صورت جداگانه انجام گرفته و در برخی یافته‌ها نیز تناقض وجود دارد. تنها در پژوهش‌های خارجی اخیر، سه متغیر باهم مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. به این صورت که در پژوهش ترووالا و همکاران (۲۰۱۹) و فلین، نون و سارما^۵ (۲۰۱۸) اشاره شده که نوع رابطه با والدین و سبک‌های دل‌بستگی، در ارزیابی افراد از خود و عزت‌نفس‌شان تأثیرگذار بوده و این ارزیابی‌ها هم به‌نوبه خود در گرایش به اینترنت و صفحات مجازی نقش مهمی دارند. لذا با توجه به خلأهای نظری و پژوهشی موجود در این حوزه، هدف تحقیق حاضر تعیین روابط ساختاری سبک‌های دل‌بستگی با اعتیاد به اینترنت با توجه به نقش میانجی عزت‌نفس در دانشجویان بود.

روش

پژوهش حاضر با توجه به نحوه گردآوری داده‌ها، جزء تحقیقات توصیفی - همبستگی است. جامعه مورد مطالعه دانشجویان کارشناسی دانشگاه تبریز در سال ۹۸-۱۳۹۷ بودند. در مدلیابی معادلات ساختاری حدود ۲۰ نمونه برای هر عامل (متغیر پنهان) لازم است (جکسون، ۲۰۰۳). جهت افزایش اطمینان، تعداد ۳۰۰ نفر نمونه در نظر گرفته شد و نمونه‌گیری با روش چندمرحله‌ای خوشه‌ای انجام شد. جهت بررسی روابط بین متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون و جهت بررسی برازش مدل از روش مدلیابی معادلات ساختاری استفاده شد. در نهایت داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS 22 و AMOS24 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

ابزار سنجش

پرسشنامه اعتیاد به اینترنت^۶: پرسشنامه اعتیاد به اینترنت توسط یانگ در سال ۱۹۹۸ در بیست آیتم طراحی شده است. نمره‌گذاری

1. Verschueren
2. Bennett
3. Yang & Tung
4. Rocco
5. Flynn, Noone, & Sarma
6. Internet Addiction Questionnaire

به روش لیکرت (از صفر تا پنج) است و عبارت معکوس ندارد. نمرات بالاتر بیانگر شدت بالاتر استفاده از اینترنت است. یانگ و راجرز^۱ (۱۹۹۸)، اعتبار درونی آزمون را بالاتر از ۰/۹۲ گزارش کرده‌اند. در پژوهش سبیرا^۲ و همکاران (۲۰۱۷) نیز آلفای کرونباخ ۰/۹۲ گزارش شده است. علوی و همکاران (۱۳۸۹) اعتبار آزمون را به روش بازآزمایی و دونیمه کردن به ترتیب برابر ۰/۸۲ و ۰/۷۲ به دست آوردند و روایی محتوایی و ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوب آن را تأیید کردند.

مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ^۳: مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ در سال ۱۹۷۹ طراحی و تجدید نظر شده است. شامل ۱۰ عبارت کلی است که میزان رضایت از زندگی و داشتن احساس خوب در مورد خود را می‌سنجد و تصویری کلی از نگرش‌های مثبت و منفی درباره خود ارائه می‌دهد. در نمره‌گذاری، پاسخ موافق به عبارت‌های ۱ تا ۵ نمره +۱ و پاسخ مخالف به عبارت‌های ۱ تا ۵ نمره منفی می‌گیرد. عبارات ۶ تا ۱۰ معکوس است. دامنه نمرات در محدوده (+۱۰) تا (-۱۰) قرار دارد و نمرات بالاتر برابر با سطح عزت نفس بالاتر است (گنجی، ۱۳۸۱). در پژوهش سبیرا و همکاران (۲۰۱۷) نرخ آلفای کرونباخ ۰/۸۶ گزارش شده است. در ایران نیز بر اساس پژوهش جوشن‌لو و فائدی (۱۳۸۷)، پایایی و اعتبار این مقیاس مورداندازه‌گیری قرار گرفت و همسانی درونی آن ۰/۸۳ به‌دست‌آمده است.

پرسشنامه دلبستگی بزرگسالان^۴: این مقیاس دو قسمتی با استفاده از آیتم‌های پرسش‌نامه دلبستگی بزرگسالان هازن و شاور^۵ (۱۹۸۷) ساخته شده و توسط بشارت در نمونه‌های ایرانی هنجاریابی شده است. در قسمت اول سه سبک دلبستگی ایمن، اجتنابی و دوسوگرا برحسب ۱۵ سؤال در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از هم متمایز می‌شوند. در قسمت دوم، آزمودنی با انتخاب یک گزینه از سه گزینه‌ای که سه نوع دلبستگی را توصیف می‌کند، سبک دلبستگی خود را مشخص می‌کند. ضرایب آلفای کرونباخ برای هر یک از خرده‌مقیاس‌های سبک دلبستگی ایمن، اجتنابی و دوسوگرا در مورد یک نمونه ۱۴۸۰ نفری، به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۷ و ۰/۹۰ محاسبه شده است (بشارت، ۲۰۱۱).

یافته‌ها

برای تحلیل داده‌های پژوهش از شاخص‌های آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (پیرسون و معادلات ساختاری) استفاده شد که نتایج آن در جدول (۱) آمده است.

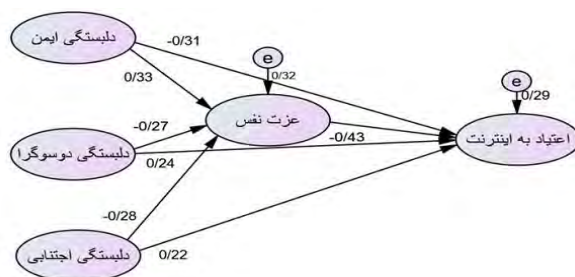
جدول ۱: شاخص‌های مرکزی و پراکندگی و ماتریس‌های همبستگی متغیرها

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	M	SD
۱. اعتیاد به اینترنت	۱					۱۳/۸۵	۴/۱۷
۲. دلبستگی ایمن	-۰/۴۱	۱				۱۴/۸۵	۳/۰۶
۳. دلبستگی دوسوگرا	۰/۳۵	-۰/۳۱	۱			۲۵/۹۸	۳/۴۱
۴. دلبستگی اجتنابی	۰/۳۱	-۰/۲۶	۰/۳۱	۱		۱۳/۳۶	۳/۶۳
۵. عزت‌نفس	۰/۴۹	۰/۳۶	-۰/۳۳	-۰/۳۱	-۰/۱۱	۶/۳۰	۳/۷۸

مندرجات جدول ۱: نشان می‌دهد که الف) دلبستگی ایمن و عزت‌نفس با اعتیاد به اینترنت رابطه منفی دارد. ب) دلبستگی ناایمن دوسوگرا با اعتیاد به اینترنت رابطه مثبت دارد. ج) بین دلبستگی ایمن و عزت‌نفس رابطه مثبت وجود دارد. د) بین دلبستگی اجتنابی و دوسوگرا با عزت‌نفس رابطه منفی وجود دارد.

در راستای بررسی روابط ساختاری متغیرهای مورد مطالعه از روش‌های مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. نتایج حاصل از کاربرد این روش در مدل علی ساختاری (۲) ارائه شده است.

1. Young & Rogers
2. Seabra
3. Rosenberg Self-esteem Scale(RSES)
4. Adults Attachment Inventory(AAI)
5. Hazan & Shaver

شکل ۲: مدل روابط علی - ساختاری

جدول ۲: نتایج برازش مدل

TLI	RFI	IFI	NFI	CFI	AGFI	GFI	P	χ^2/df	df	χ^2	RMSEA
۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۹	۰/۹۰	۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۹۲	۰/۰۰۱	۵	۱۱۴	۵۷۰	۰/۰۴

مندرجات جدول ۲ نشان می‌دهد که مدل نظری برازش مطلوب دارد، چرا که مقدار ریشه میانگین مجذور خطای برآورد (RMSEA) در حد مطلوب (کمتر از ۰/۰۵) قرار دارد و نسبت χ^2/df پایین‌تر از حد مطلوب (۵) قرار گرفته است و این نسبت در سطح $P < 0.05$ معنی‌دار است. از طرفی مقدار شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده (AGFI)، شاخص برازش تطبیقی (CFI) و شاخص برازش هنجار شده (NFI) در حد مطلوب (بالتر از ۰/۹۰) است. مقدار شاخص برازش نسبی (RFI)، شاخص برازش افزایشی (IFI) و شاخص توکر لوییس (TLI) نیز در حد نسبتاً مطلوب (بزرگ‌تر از ۰/۸۵) است. می‌توان استنباط کرد که سبک‌های دلبستگی به‌واسطه عزت‌نفس قادرند تغییرات اعتیاد به اینترنت را به‌طور معناداری تبیین نمایند.

جدول ۳: اثرات مستقیم متغیرهای مستقل در اعتیاد به اینترنت

متغیر مستقل	متغیر وابسته	خطای برآورد	مقدار اثر	T	سطح معناداری
دلبستگی ایمن	اعتیاد به اینترنت	۰/۲۲	-۰/۳۱	-۴/۸۳	۰/۰۰۱
دلبستگی دوسوگرا	اعتیاد به اینترنت	۰/۳۶	۰/۲۴	۳/۵۹	۰/۰۰۱
دلبستگی اجتنابی	اعتیاد به اینترنت	۰/۳۳	۰/۲۲	۳/۳۷	۰/۰۰۱
عزت‌نفس	اعتیاد به اینترنت	۰/۱۹	-۰/۴۳	-۶/۰۹	۰/۰۰۱

مندرجات جدول ۳ نشان می‌دهد که دلبستگی ایمن با ضریب تأثیر (-۰/۳۱) قادر است در واحد استاندارد ۳۱ صدم از تغییرات اعتیاد به اینترنت را به‌طور منفی و معنادار تبیین کند. دلبستگی دوسوگرا با ضریب تأثیر (۰/۲۴) قادر است در واحد استاندارد ۲۴ صدم از تغییرات اعتیاد به اینترنت را به‌طور مثبت و معنادار تبیین کند. دلبستگی اجتنابی با ضریب تأثیر (۰/۲۲) قادر است در واحد استاندارد ۲۲ صدم از تغییرات اعتیاد به اینترنت را به‌طور مثبت و معنادار تبیین کند. عزت‌نفس با ضریب تأثیر (-۰/۴۳) قادر است در واحد استاندارد ۴۳ صدم از تغییرات اعتیاد به اینترنت را به‌طور منفی و معنادار تبیین کند. از طرفی اثرات غیرمستقیم متغیرهای مستقل به‌واسطه عزت‌نفس بر اعتیاد به اینترنت و استفاده از روش بوت استروپ در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول ۴: اثرات غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر اعتیاد به اینترنت به‌واسطه عزت‌نفس

متغیر مستقل	متغیر میانجی	متغیر وابسته	بوت استرپ	بوت استرپ حد پایین	مقدار	خطای برآورد	مقدار اثر	T	سطح معناداری
دلبستگی ایمن	عزت‌نفس	اعتیاد به اینترنت	-۰/۱۸۱۲	-۰/۱۱۲۴	۰/۰۰۹	۰/۰۱۲	-۰/۱۴	-۳/۱۱	۰/۰۱
دلبستگی دوسوگرا	عزت‌نفس	اعتیاد به اینترنت	۰/۱۴۱۵	۰/۰۹۲۵	۰/۰۰۹	۰/۰۱۴	۰/۱۲	۳/۰۶	۰/۰۱
دلبستگی اجتنابی	عزت‌نفس	اعتیاد به اینترنت	۰/۱۵۱۶	۰/۱۰۱۹	۰/۰۰۹	۰/۰۱۲	۰/۱۳	۳/۰۹	۰/۰۱

مندرجات جدول ۴ نشان می‌دهد که دلبستگی ایمن به‌واسطه عزت‌نفس قادر است ۱۴ درصد از تغییرات اعتیاد به اینترنت را به‌طور منفی و معناداری در سطح $p < 0.05$ تبیین نماید. دلبستگی دوسوگرا به‌واسطه عزت‌نفس قادر است ۱۲ درصد از تغییرات اعتیاد به اینترنت را به‌طور مثبت و معناداری در سطح $p < 0.05$ تبیین کند. دلبستگی اجتنابی نیز به‌واسطه عزت‌نفس قادر به تبیین ۱۳ درصد از تغییرات اعتیاد به اینترنت به‌طور مثبت و معناداری در سطح $p < 0.05$ است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش سبک‌های دلبستگی در اعتیاد به اینترنت با توجه به نقش میانجی عزت‌نفس بود. اولین یافته پژوهش نشان داد که اعتیاد به اینترنت، با سبک دلبستگی ایمن رابطه منفی معنی‌دار و با سبک‌های دلبستگی اجتنابی و مضطرب - دوسوگرا رابطه مثبت معنی‌دار دارد. این یافته با نتایج مطالعه شیه - مینگ و آی - می (۲۰۱۴)، لین و همکاران (۲۰۱۱) همسو و با یافته‌های ورسلی و همکاران (۲۰۱۸) و مغنی‌زاده و وفایی نجار (۱۳۹۵) ناهمسو است. طبق پژوهش هان، کیم و لی^۱ (۲۰۱۲)، در افراد معتاد به بازی‌های اینترنتی که ساختارهای خانوادگی ناکارآمد داشتند، نرخ فعالیت پایه هسته‌های دمی سمت راست در پاسخ به محرک‌های هیجانی (همچون در پاسخ به تصاویر والدینی که فرزندشان را در آغوش گرفته‌اند و یا مادری که فرزندش را می‌بوسد) کمتر از افراد دارای خانواده‌های کارآمد است. با این حال، همبستگی بالای خانوادگی در افراد معتاد، با فعالیت افزایش‌یافته در هسته‌های دمی^۲ همراه بوده است. نرخ افزایش‌یافته فعالیت در هسته‌های دمی سمت راست در عشق رمانتیک و والدینی دخیل هستند، از این رو است که نقش خانواده در اعتیاد به اینترنت برجسته است (به نقل از چو^۳، ۲۰۱۸).

به نظر می‌رسد روابط گرم با والدین یکی از عوامل مهم در رشد کودک بوده و نقص آن نقش به‌سزایی در بیماری‌های روان‌پزشکی و دیگر مشکلات دارد. نمونه این امر، کاهش خطر اعتیاد به بازی‌های اینترنتی در نتیجه رابطه مثبت با والدین است (ترووالا و همکاران، ۲۰۱۹). در مقابل، نگرش‌های مرتبط با دلبستگی نایمن (به‌خصوص درگیری ذهنی در مورد روابط) در پیدایش اعتیاد به اینترنت، مخصوصاً در اواخر نوجوانی تأثیرگذار است (شیمنتی، پاسانسی، گرواسی، مانزلا و فاما^۴، ۲۰۱۴). در این خصوص می‌توان چنین استدلال کرد از آنجایی که افراد ایمن، روابط صمیمی و بهتری را با دیگران برقرار می‌کنند، لذا هنگامی که مانعی سر راه آن‌ها قرار می‌گیرد، کمتر سراغ رفتارهای اعتیادی می‌روند. افراد نایمن به خاطر اضطراب و عدم اعتمادی که نسبت به خود یا دیگران دارند در مواجهه با شکست در برقراری ارتباط با دیگران، انزوا و تنهایی را ترجیح داده و در نتیجه گرایش بیشتری به اینترنت و صفحات مجازی پیدا می‌کنند (پورشریفی و صولتی، ۱۳۹۱). از سوی دیگر طبق نظریه دلبستگی، افراد با تمایلی درونی برای برقراری رابطه با سایرین متولد می‌شوند و این تمایل در طول زندگی فرد تداوم می‌یابد؛ بنابراین این‌گونه استدلال می‌شود که افراد با سبک‌های دلبستگی نایمن، برای رسیدن به نیازهای دلبستگی خود، از اینترنت به‌صورت افراطی استفاده می‌کنند (فلین و همکاران، ۲۰۱۸). سایت‌های اینترنتی و صفحات مجازی برای افراد دلبسته مضطرب - دوسوگرا، ارتباط اجتماعی دائمی و فرصت خودبیان‌گری ایجاد می‌کند و می‌تواند تشکیل و تداوم روابط بین فردی در افراد دارای دلبستگی اضطرابی را تسهیل کنند. با این‌که این افراد نیاز شدید به وابستگی دارند، تشکیل دادن روابط اجتماعی در جهان غیرمجازی را سخت می‌بینند. در این حالت شبکه‌های اجتماعی فراهم‌کننده شرایط ارتباطی ارضاکنده نیاز به احساس تعلق، بازخورد اجتماعی و اعتبار اجتماعی است (ورسلی و همکاران، ۲۰۱۸).

یافته دیگر پژوهش نشان داد که سبک دلبستگی ایمن با عزت‌نفس، رابطه مثبت معنی‌دار و سبک‌های دلبستگی نایمن با عزت‌نفس، رابطه منفی معنی‌داری دارند. این یافته با نتایج مطالعات ویکتوریچا (۲۰۱۴) و مک کارتی (۱۹۹۹) همسو است. به نظر می‌رسد در پیشینه پژوهشی توافقی عمومی وجود دارد که منشأ عزت‌نفس به روابط با سایرین برمی‌گردد و به‌طور خاص فرض شده که والدین نقش مهمی در تحول عزت‌نفس کودکان دارند. در واقع در خلال تعاملات روزمره با چهره‌های دلبستگی، کودکان حس بالارزش بودن یا کمتر ارزشمند بودن را درونی‌سازی می‌کنند (ورشورن، ۲۰۱۹). برای تبیین این یافته می‌توان از مفهوم الگوهای عملی درونی بهره گرفت. عزت‌نفس به دلیل رابطه‌ای که با دیدگاه افراد در مورد خود و پاسخی که سایرین به فرد می‌دهند دارد، نزدیک‌ترین سازه به الگوهای عملی درونی و دلبستگی

1. Han, Kim, & Lee
2. caudate nucleus
3. Cho
4. Schimmenti, Passanisi, Gervasi, Manzella, & Famà

است. الگوهای عملی درونی از دو مدل مکمل با عنوان خود و سایرین تشکیل شده‌اند و افکار، احساسات و رفتار را در خلال زندگی هدایت می‌کنند. برای مثال، کودک در صورت تجربه تعاملات مکرر و باثبات با مراقب اصلی، سایرین را امن و قابل اعتماد و خود را لایق عشق و توجه می‌داند. در مقابل کودکی که در رابطه با مراقب خود عدم ثبات و غیرقابل پیش‌بینی بودن را تجربه کند، سایرین را غیرقابل اعتماد دانسته و خود را لایق عشق و توجه نمی‌داند؛ بنابراین این عوامل، بازنمایی‌های درونی افکاری هستند که در خلال زندگی فرد، بر دیدگاه افراد در مورد خود و افرادی که در جهان اجتماعی با آنان روبه‌رو می‌شوند، تأثیر می‌گذارند (فلین و همکاران، ۲۰۱۸).

سومین یافته پژوهش نشان داد که افراد با سطح عزت‌نفس پایین، گرایش زیادی به استفاده از اینترنت دارند. این یافته همسو با نتایج مطالعه پانگ (۲۰۱۱) و رکو (۲۰۱۹) و ناهمسو با نتایج مطالعه چو (۲۰۱۸) است. نوجوانانی که سعی بر بزرگ‌نمایی در فضای اینترنت و رفتارهای وانمودی دارند سطح مهارت‌های اجتماعی ضعیف‌تر، اضطراب اجتماعی بالا، عزت‌نفس ضعیف‌تر و پرخاشگری بالاتری دارند (هارمن، هنسن، کوکران و لیندسی^۱، ۲۰۰۵). یک دلیل احتمالی این است که افراد در دنیای مجازی هویتی را پرورش می‌دهند که نسخه ارتقاء یافته و پیشرفته‌تر از خودشان است. افراد دچار عزت‌نفس آسیب‌دیده و یا حس خواری و ناتوانی، در فضای مجازی تلاش می‌کنند شخصیت واقعی‌شان که مطابق میل‌شان نیست را پنهان کرده و یا در مورد آن دروغ بگویند و در مقابل ویژگی‌های دلخواه را برجسته جلوه دهند. برای مثال افرادی که گرایش زیادی به بازی‌های آنلاین اینترنتی دارند، شخصیت تخیلی خود را در بازی می‌سازند و یا افرادی که اعتیاد جنسی دارند، ممکن است از اینترنت برای بیان جنبه‌ای از خود استفاده کنند که آرزو داشتند در دنیای حقیقی نیز می‌توانستند آن را ابراز کنند و افراد می‌آموزند به‌جای دوست داشتن خود واقعی‌شان، با خود خیالی‌شان ارتباط برقرار نمایند (سبرا و همکاران، ۲۰۱۷). از سوی دیگر احتمال ابتلا به اعتیاد نیز افزایش پیدا می‌کند زیرا احتمال دارد عزت‌نفس این افراد پس از مشاهده صفحات مجازی پرزرق‌وبرق سایرین کاهش پیدا کند و این چرخه معیوب ادامه پیدا کند (پانتیک^۲، ۲۰۱۴).

آخرین یافته پژوهش نشان داد که عزت‌نفس، رابطه میان سبک‌های دلبستگی و اعتیاد به اینترنت را میانجی‌گری می‌کند. این یافته همسو با نتایج مطالعه فلین و همکاران (۲۰۱۸) و ترووالا و همکاران (۲۰۱۹) است. یو، هه، کو و پنگ^۳ (۲۰۱۴) با بررسی ۲۰۹۵ دانشجوی نشان دادند که تأثیر رفتار والدین بر اعتیاد به اینترنت افراد معنی‌دار است، هرچند رفتار پدر و مادر تأثیرات متفاوتی بر احتمال اعتیاد به اینترنت در کودکانشان دارند. به این صورت که طرد از سوی پدر و همچنین کنترل‌گری بیش‌ازحد و همچنین طرد از سوی مادر، منجر به افزایش خطر اعتیاد به اینترنت در افراد می‌گردد. به‌علاوه تأثیر گرمی هیجانی از سوی والدین بر اعتیاد به اینترنت افراد توسط عزت‌نفس میانجی‌گری می‌گردد. برای تبیین این یافته می‌توان به تئوری پذیرش - رد والدینی^۴ و ارزیابی خودهسته‌های^۵ استناد کرد. تئوری پذیرش - رد والدینی و ارزیابی خودهسته‌های بیان می‌کند که پذیرش و طرد والدینی در دوران کودکی، بازنمایی روانی فرد از خود، افراد مهم و جهان را متأثر می‌کند. بازنمایی‌های ذهنی، افکار، عواطف، رفتارها و به‌طور کلی طریقه‌ای که افراد موقعیت‌ها را تفسیر کرده و به آن‌ها واکنش نشان می‌دهند را هدایت می‌کند. طبق دیدگاه پذیرش - رد والدینی، فرد مهم می‌تواند هر نماد دلبستگی باشد که کودک وی را منحصر به فرد می‌داند و پیوند هیجانی غیرقابل‌انتقال و بلندمدتی با وی دارد. هر چه نرخ طرد تجربه‌شده در خلال دوران کودکی بالاتر باشد، احتمال ارزیابی خود هسته‌ای ضعیف‌تر نیز افزایش پیدا می‌کند (برای مثال عزت‌نفس پایین، حس کاهش یافته خودکارآمدی و سطوح بالای روان‌رنجوری) و در نتیجه افراد به‌طور بالقوه به سمت استفاده مرضی از اینترنت کشیده می‌شوند. افرادی که خود را ضعیف می‌دانند، می‌توانند از طریق بازی‌های اینترنتی تأثیر احساسات منفی و تجارب استرس‌زا را خنثی کنند و هیجان‌های آزاردهنده را مدیریت نمایند (ترووالا و همکاران، ۲۰۱۹).

نظر به این که هر پژوهشی با محدودیت‌هایی روبه‌رو است، پژوهش حاضر نیز از این امر مستثنا نبوده است. خودگزارشی بودن ابزارهای پژوهش یکی از محدودیت‌ها بود. یافته‌های این مطالعه را نمی‌توان به نمونه‌های غیر دانشجویی تعمیم داد و تعمیم آن به دانشجویان سایر شهرها نیز باید با احتیاط صورت گیرد. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران علاقه‌مند به این حوزه، با حجم نمونه وسیع و متنوع و همچنین استفاده از ابزارهای اندازه‌گیری معتبر و عینی‌تر، به بررسی ابعاد مسائل مرتبط با سبک‌های دلبستگی و عزت‌نفس در رفتارهای مشکل‌آفرین از جمله اعتیاد به اینترنت بپردازند. همچنین در مداخلات آموزشی و درمانی اعتیاد به اینترنت به نقش سبک‌های دلبستگی و عزت‌نفس اهمیت

1. Harman, Hansen, Cochran, & Lindsey
2. Pantic
3. Yao, He, Ko, & Pang
4. Parental Acceptance-rejection Theory
5. Core-self Evaluations

ویژه‌ای داده شود.

منابع

- پورشریفی، ح و صولتی، س. (۱۳۹۱). رابطه سبک‌های دلبستگی و اعتیاد به اینترنت در دانشجویان. *مجموعه مقالات چهارمین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران*، ۷، ۱۸۸۴-۱۸۸۸.
- تنگمانی، ن؛ صفاری نیا، م و محمدی، م. (۱۳۹۶). نقش استفاده آسیب‌زا از فضای مجازی در پیش‌بینی کیفیت زندگی (سلامت جسمانی، سلامت روانی، سلامت اجتماعی و سلامت محیط) در دانشجویان. *مطالعات مدیریت کسب‌وکار هوشمند*، ۵(۱۳)، ۱۲۵-۱۴۵.
- جوشن‌لو، م و قاندری، غ. (۱۳۸۷). بررسی مجدد روایی و پایایی و اعتبار مقیاس حرمت خود روزنبرگ در ایران. *مجله دانشور*، ۳۱(۳)، ۴۹-۵۶.
- سادات حسینی، ف و الماسی، آ. (۱۳۹۴). بررسی نقش عزت‌نفس و احساس تنهایی در اعتیاد به فیس‌بوک در دانشجویان. *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۳(۳)، ۳۸۵-۴۰۶.
- صیادپور، ز. (۱۳۸۶). ارتباط بین حرمت خود و سبک دلبستگی. *روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی*، ۳(۱۲)، ۳۱۱-۳۲۱.
- علوی، س؛ اسلامی، م؛ مراثی، م؛ نجفی، م؛ جنتی‌فرد، ف و رضاپور، ح. (۱۳۸۹). ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ. *مجله علوم رفتاری*، ۴(۳)، ۱۸۳-۱۸۹.
- گنجی، ح. (۱۳۸۱). *ارزشیابی شخصیت. پرسشنامه‌ها*. تهران: انتشارات ساوالان.
- مغنی‌زاده، ز و وفايي نجار، ع. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین سبک‌های دلبستگی با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۱۸(۴)، ۲۲۶-۲۲۰.
- واحدی، ش و یاری سیس، م. (۱۳۹۵). پیش‌بینی عزت‌نفس دانشجویان دختر بر اساس ابعاد سبک‌های دلبستگی و هویت اخلاقی آنان. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۴(۴)، ۲۳۳-۲۲۷.
- Bennett, C. S. (2006). Attachment theory and research applied to the conceptualization and treatment of pathological narcissism. *Clinical Social Work Journal*, 34(1), 45-60
- Besharat, M. A. (2011). Development and Validation of Adult Attachment Inventory. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 475-479.
- Cast, A.D. & Burke, P.J. (2002). "A Theory of Self-Esteem". *Social Forces*, 80 (3), 1041-1068.
- Cho, H. (2018). The Impact of Family Support, Family Income, Family Type, and Self-Esteem on the Intensity of Internet Use, Perception of Internet Use, and Life Satisfaction in South Korean Adolescents. (*Doctoral dissertation*), William James College.
- Doinita, N. E. (2015). Adult Attachment, Self-esteem and Emotional Intelligence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 187, 570-574.
- Eichenberg, C., Dyba, J., & Schott, M. (2017). Attachment style, motives for use and Internet addiction. *Psychiatrische Praxis*, 44(1), 41-46.
- Feeny, J. A. & Noller, P. (1990). "Attachment styles a predictor of adult romantic relationships". *Personality and Social Psychology*, 29, 281-291.
- Flynn, S., Noone, C., & Sarma, K. M. (2018). An exploration of the link between adult attachment and problematic Facebook use. *BMC psychology*, 6(1), 34.
- Harman, J. P., Hansen, C. E., Cochran, M. E., & Lindsey, C. R. (2005). Liar, liar: Internet faking but not frequency of use affects social skills, self-esteem, social anxiety, and aggression. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 1-6.
- Jackson, D. L. (2003). Revisiting sample size and number of parameter estimates: Some support for the N: q hypothesis. *Structural equation modeling*, 10(1), 128-141.
- Lin, M.P., Ko, H.C., Wu, J.Y. (2011). Prevalence and psychosocial risk factors associated with Internet addiction in a nationally representative sample of college students in Taiwan. *Cyberpsychol Behav Soc Network*, 8(2), 230-41.
- Mccarthy, G. (1999). Attachment style and adult love relationships and Friend ships difficulties. *British Journal of Medical psychology*, 72(3), 305-321.
- Pantic, I. (2014). Online social networking and mental health. *Cyberpsychol Behav Soc Netw*, 17(10), 652-657.
- Rocco, S. (2019). A Discriminant Analysis to Predict the Impact of Personality Traits, Self-Esteem, and Time Spent Online on Different Levels of Internet Addiction Risk among University Students. *Studia Psychologica*, 61(1), 56-70.
- Schimmenti, A., Passanisi, A., Gervasi, A. M., Manzella, S., & Famà, F. I. (2014). Insecure attachment attitudes in the onset of problematic Internet use among late adolescents. *Child Psychiatry & Human Development*, 45(5), 588-595.
- Schou, A.C. & Pallesen, S. (2014). Social network site addiction-an overview. *Current pharmaceutical design*, 20(25), 4053-61.
- Seabra, L., Loureiro, M., Pereira, H., Monteiro, S., Marina Afonso, R., & Esgalhado, G. (2017). Relationship between Internet Addiction and Self-Esteem: Cross-Cultural Study in Portugal and Brazil. *Interacting with Computers*, 29(5), 767-778.
- Shih-Ming, L., I Mei, L. (2014). The Relationship between Attachment Style and Internet Addictive Behaviors. *Taiwanese Journal of Psychiatry (Taipei)*, 28(4), 537- 550.
- Throuvala, M. A., Janikian, M., Griffiths, M. D., Rennoldson, M., & Kuss, D. J. (2019). The role of family and personality traits in Internet gaming disorder: A mediation model combining cognitive and attachment perspectives. *Journal of behavioral addictions*, 1-15.

- Verschueren, K. (2019). Attachment, self-esteem, and socio-emotional adjustment: there is more than just the mother. *Attachment & human development*, 1-5.
- Viktorija, K. (2014). Examining the Relationship between Adult Attachment Styles, Self-esteem, Jealousy and Satisfaction with Life. *BA degree in Psychology at Dublin Business School, School of Art, Dublin*.
- Waters, E., Merrich, S., Treoboux, D., Crowell, & Albersheim, L. (2000). Attachment security in infancy and early adulthood: Atwenty-year londitudinal study. *Child Development*, 3, 684-689.
- Worsley, J. D., Mansfield, R., & Corcoran, R. (2018). Attachment anxiety and problematic social media use: the mediating role of well-being. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 21(9), 563-568.
- Yang, S.C. & Tung, C.J. (2007). "Comparison of Internet Addicts and Non- Addicts in Taiwanese High School". *Compute Hum Behave*, 23, 79-96.
- Yao, M. Z., He, J., Ko, D. M., & Pang, K. (2014). The influence of personality, parental behaviors, and self-esteem on Internet addiction: A study of Chinese college students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(2), 104-110.
- Young, K. S. & Rogers, R. C. (1998). The relationship between depression and Internet addiction. *Cyberpsychology and Behavior*, 1, 25-28.
- Young, K. S. (2011). CBT-IA: The first treatment model for internet addiction. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 25(4), 304-312.

شپروشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

